

Retourmigratie van buitenlandse studenten

Buitenlandse studenten vertrekken meestal snel weer uit ons land. Hun verblijfsduur wordt sterk beïnvloed door hun arbeidsmarkt-participatie en huwelijksplannen. Voor het behouden van de potentiële kennisimmigranten, de buitenlandse studenten, valt te denken aan een versoepeling van huwelijksvorming, huisvesting en toegang tot de arbeidsmarkt.

GOVERT BIJWAARD

Onderzoeker bij het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI)

QI WANG

Promovendus bij het NIDI

Immigratie is een belangrijk onderdeel van het politieke debat sinds het einde van de twintigste eeuw, vooral in combinatie met de culturele verschillen tussen het gastland en het land van herkomst. In hedendaagse maatschappelijke debatten wordt er meestal van uitgegaan dat immigranten permanent in Nederland zullen blijven. Dat was immers ook grotendeels het geval met de gastarbeiders uit de jaren zestig van de vorige eeuw. De recent gearriveerde migranten zijn echter steeds minder geneigd om permanent in ons land te blijven. Een groot deel, meer dan veertig procent, verblijft maar kort in Nederland, of migreert heen en weer tussen Nederland en het land van herkomst (Bijwaard, 2010). Een groeiend aandeel van de migranten zijn buitenlandse studenten die in Nederland komen studeren. Zij vormen een potentiële bron van kennismigratie, hoogopgeleide arbeidskrachten van de toekomst. In Europa is er daarom competitie gaande om de beste studenten binnen te halen. Een groot deel van deze studenten blijft echter niet in het land waar ze studeren.

Om studenten als hoogopgeleide arbeidskracht aan Nederland te binden, is het van belang te weten welke factoren van invloed zijn op hun beslissing om te vertrekken.

Studenten staan aan het begin van hun arbeidsmarktcarrière en van arbeidsmigranten is bekend dat ze eerder vertrekken uit ons land als ze werkloos worden (Bijwaard *et al.*, 2013). Studenten hebben de leeftijd waarop men vaak de levenspartner vindt. Van onderzoek naar gezinsmigranten is bekend dat veranderingen in de burgerlijke staat een grote invloed hebben op de beslissing om te vertrekken (Bijwaard en Van Doeselaar, 2012). Door deze invloeden op hun besluit om te vertrekken te kwantificeren wordt duidelijk hoe groot het belang van werkervaring en het vinden van een partner is op de beslissing van afgestudeerden om in ons land te blijven.

RECENTE IMMIGRATIE NAAR NEDERLAND

Kwamen er medio jaren negentig van de vorige eeuw nog jaarlijks 70.000 migranten naar Nederland, inmiddels is dat aantal bijna verdubbeld naar 120.000 per jaar. In de laatste jaren heeft er zich een duidelijke verschuiving plaatsgevonden in de motieven van de nieuwe migranten om naar Nederland te komen (figuur 1). Het aantal asielzoekers dat naar Nederland komt is sinds het begin van deze eeuw sterk teruggelopen, waarschijnlijk door het strengere asielbeleid. Daarentegen is het aantal arbeidsmigranten sterk toegenomen. Dit komt voornamelijk door de toename van Poolse arbeidsmigranten, vooral vanaf 2004 toen het voor hen gemakkelijker werd om in ons land te gaan werken. In de afgelopen jaren is de instroom van buitenlandse studenten hard gegroeid, tot 15.000 per jaar in 2011. Vooral het aantal studenten uit China is sterk toegenomen.

Ondanks het groeiende belang van internationale studenten in de totale migratiestroom is er weinig aandacht voor deze groep in de migratieliteratuur. In het nationale discours zijn recentelijk wel een aantal studies verschenen die specifiek aandacht besteden aan studiemigratie. Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC, 2012) laat zien dat het aantal buitenlandse studenten in Nederland in korte tijd verdubbeld is en dat zij relatief vaak economische en agrarische studies volgen. Van Elk (2012) heeft de economi-

sche effecten van internationalisering van het hoger onderwijs onderzocht en concludeert dat, hoewel de netto-instroom van studenten initieel tot extra kosten leidt, de huidige studentenstromen een positief effect hebben op de Nederlandse overheidsfinanciën. De instroom van studenten leidt weliswaar tot extra kosten tijdens de studietijd, maar deze worden gecompenseerd door latere inkomsten als deze studenten na afloop van hun studie in Nederland blijven werken. Van Elk tekent bij zijn onderzoek aan dat er slechts zeer beperkte kennis is over de kans dat buitenlandse studenten permanent in Nederland zullen blijven. Overmars en Hendriks-Cinque (2012) geven een overzicht van het Nederlandse beleid voor internationale studenten en concluderen dat zowel de Nederlandse overheid als de onderwijsinstellingen steeds meer gericht zijn op het aantrekken van buitenlandse studenten. De overheid heeft ook al een paar specifieke maatregelen – ‘Zoekjaar afgestudeerde’ en ‘Regeling Hoogopgeleiden’ – genomen om buitenlands talent aan ons land te binden, maar deze maatregelen lijken nog weinig effectief.

GEGEVENS VAN BUITENLANDSE STUDENTEN

Voor het onderzoek is gebruikgemaakt van een uniek databestand dat, in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), is samengesteld op basis van administratieve gegevens. De informatie over migranten komt uit het Centraal Register Vreemdelingen (CRV) van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) en de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA), en betreft uitsluitend officiële, legale, migranten. Deze migranten hebben zich door middel van inschrijving in de GBA formeel in Nederland gevestigd en hebben de intentie om ten minste vier maanden in Nederland te blijven. Het gecombineerde GBA/CRV-bestand bevat gegevens over alle niet-Nederlandse immigranten van 18–64 jaar die in de periode 1999–2007 naar Nederland zijn gekomen. Hieruit zijn alle officiële migratiebewegingen van ruim een half miljoen recente migranten naar en uit Nederland te volgen. Van deze migranten is bekend wanneer ze zich in Nederland vestigden en zich eventueel uitschreven, wat hun migratiemotief is, waar ze geboren zijn, hun leeftijd, hun geslacht, hun burgerlijke staat en of ze kinderen hebben. Deze informatie is gekoppeld aan sociaal-economische gegevens uit het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) van het CBS. Hierin staan, op maandbasis, onder andere de arbeidsmarktpositie, het inkomen, de sector waarin men werkt en of de migrant een uitkering ontvangt. Dit onderzoek beperkt zich tot buitenlandse studenten die binnen drie maanden na aankomst ook daadwerkelijk in Nederland studeren. In totaal bestaat het panel uit 42.730 buitenlandse studenten.

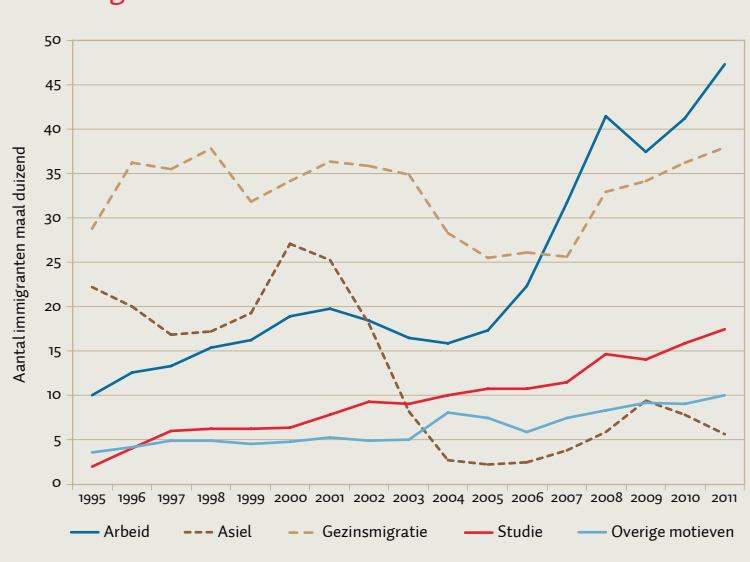
De gegevens zijn gegroepeerd naar het land van herkomst van de student. Het land van herkomst bepaalt hoe gemakkelijk een student een visum voor Nederland kan krijgen. Mensen uit de EU15 (28 procent) kunnen relatief gemakkelijk in ons land gaan studeren. Studenten uit de nieuwe EU-landen (8 procent) – dat zijn de landen die in 2004 of 2006 bij de EU kwamen – kennen ook weinig toetredingsbarrières. Daarnaast onderscheiden we studenten uit ontwikkelde landen (5 procent), uit onderontwikkelde landen (39 procent) en uit Suriname of de Antillen (20 procent).

Voor zowel de arbeidsmarkt-, de huwelijksvormings- als de migratiedynamiek is de tijd tussen transitities, bijvoorbeeld

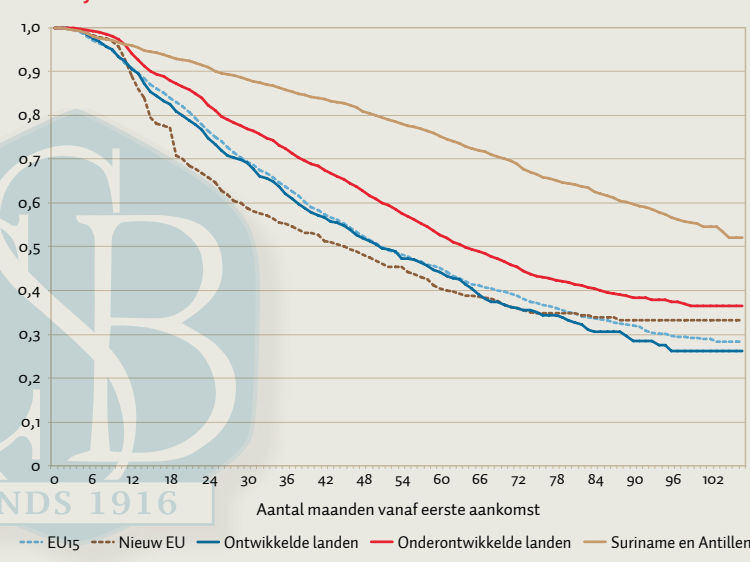
van studeren naar werk, van alleenstaand naar gehuwd of van vertrek uit ons land, van cruciaal belang, omdat de kans om een transitie te maken verandert naarmate men langer in een bepaalde toestand zit. Zo neemt de kans om te trouwen in Nederland toe met de verblijfsduur. De kans om nog in ons land te verblijven, de kans om een baan te hebben en de kans gehuwd te zijn, alle op basis van de verblijfsduur van de studenten, zijn weergegeven in de figuren 2, 3 en 4.

Studenten uit Suriname en de Antillen verblijven veel langer in ons land. Negen jaar na aankomst is ongeveer de helft van hen nog in Nederland (figuur 2). Ongeveer zestig procent van de studenten uit andere landen is vertrokken binnen negen jaar na aankomst.

Ontwikkeling van de immigratie naar Nederland naar migratiemotief **FIGUUR 1**

Kans om nog in ons land te verblijven naar verblijfsduur **FIGUUR 2**

Van de buitenlandse studenten die tussen 1999 en 2008 in Nederland zijn gaan studeren, vindt een groot deel na afstuderen een substantiële baan in ons land (figuur 3). Studenten uit Suriname en de Antillen vinden eerder en studenten uit onderontwikkelde landen vinden later werk.

Een klein deel, tien tot dertig procent, van de buitenlandse studenten trouwt tijdens of kort na de studie in Nederland (figuur 4). De kans op een huwelijk is duidelijk lager voor studenten uit Suriname en de Antillen en voor studenten uit de EU15.

INVLOED VAN WERK EN HET VINDEN VAN PARTNER

Uiteindelijk willen we weten in hoeverre het vinden van werk of een partner de verblijfsduur van studenten beïnvloedt. Daarvoor is een duurmodel voor de verblijfsduur in Nederland van de individuele student gebruikt. Het model neemt

naast demografische kenmerken, zoals leeftijd, geslacht en jaar van aankomst, ook de arbeidsmarktveranderingen en huwelijksvorming van de individuele student mee. Dit houdt in dat de individuele arbeidsmarktdynamiek, dat wil zeggen de transities van en naar de arbeidsmarkt en de transities tussen werkloosheid en werk, en de huwelijksvormingsdynamiek ook gemodelleerd zijn als een duurmodel. Dus de kans op een overgang van studie naar werk of werkloosheid en de kans op de overgang van alleenstaand naar gehuwd hangen af van de verblijfsduur. Daarnaast is rekening gehouden met eventuele selectie-effecten, ofwel factoren (waargenomen en niet-waargenomen) die meerdere transities tegelijk kunnen beïnvloeden (Bijwaard en Wang, 2013). Het is bijvoorbeeld heel goed mogelijk dat een niet-waargenomen eigenschap van de student, zoals ondernemerschap, zowel leidt tot snellere arbeidsparticipatie als eerder vertrek. Als in de analyses geen rekening wordt gehouden met een dergelijk selectieprobleem zou het effect van arbeidsparticipatie op het vertrek overschat worden. Er is daarom een timing of events-model gebruikt (Abbring en Van den Berg, 2003) dat expliciet rekening houdt met selectiviteit.

RESULTATEN

Tabel 1 laat zien dat zowel het arbeidsmarkt- als het huwelijksvormingsproces grote invloed heeft op de verblijfsduur van de studenten, waarbij een hogere vertrek kans uiteraard leidt tot een kortere verblijfsduur. Voor bijna alle studenten leidt het vinden van werk, zoals verwacht, tot een sterkere binding met ons land. Als de studenten na hun studie werkloos worden, vertrekken ze meestal sneller. Het grootste effect op het vertrek heeft het vinden van een partner in ons land. Zo hebben studenten uit de nieuwe EU-landen die trouwen negenmaal ($\exp(-2,2) = 0,11$) zo weinig kans om uit ons land te vertrekken. Met betrekking tot het vinden van werk zijn er echter een paar afwijkende groepen. Voor afgestudeerden uit Suriname of de Antillen leidt het vinden van een baan juist tot eerder vertrek. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat mensen uit Suriname en de Antillen werk slechts gebruiken om een gewenste som geld bij elkaar te sparen voordat ze willen terugkeren. Werkloosheid heeft juist een extra sterk effect op deze afgestudeerden en lijkt daarom deze verklaring te ondersteunen. Studenten uit (niet-Europese) ontwikkelde landen, en met name uit de Verenigde Staten, wijken af in hun reactie op werkloosheid. Zij lijken een periode van werkloosheid te gebruiken voor het vinden van een nieuwe baan.

Tabel 2 laat zien hoe de grootte van het effect van arbeidsverandering en huwelijksvorming op het vertrek van studenten verandert met een aantal waargenomen kenmerken van de studenten. Vrouwelijke studenten vertrekken eerder als ze na hun studie werkloos worden terwijl ze juist een extra sterke binding met ons land krijgen na huwelijksvorming. Oudere studenten zijn vooral eerder geneigd om in ons land te blijven als ze werk vinden, maar ook als ze werkloos worden.

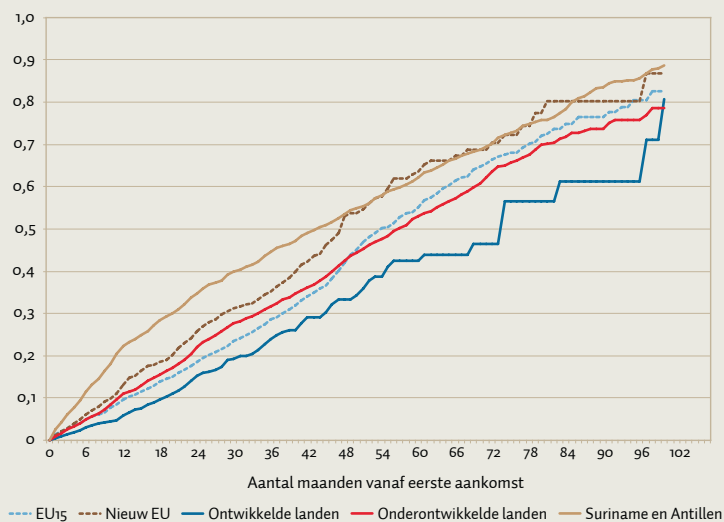
CONCLUSIE

Een belangrijk kenmerk van buitenlandse studenten is dat een groot deel van hen slechts tijdelijk in Nederland zal verblijven. De terugkeer van deze studenten is sterk verbonden met hun arbeidsmarktgedrag en burgerlijke staat in ons land.

Ondanks dat tijdens de huidige crisis het werkloosheids-

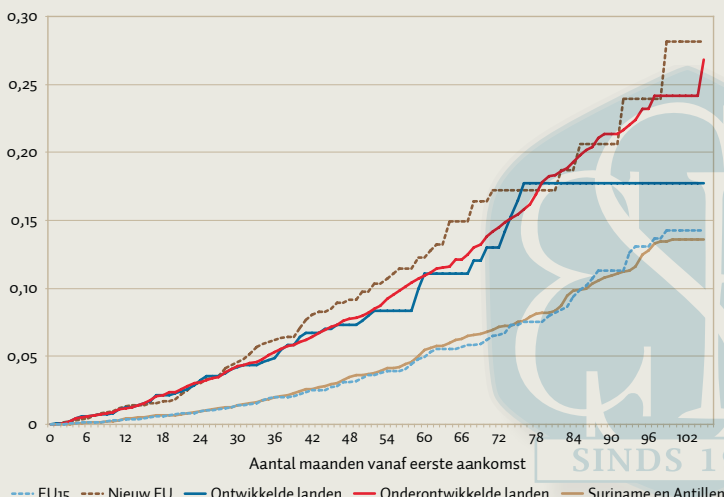
Kans op werk naar verblijfsduur in Nederland

FIGUUR 3

Kans op huwelijksvorming naar verblijfsduur

FIGUUR 4

cijfer is gestegen naar ruim zeven procent, is er in bepaalde sectoren juist sprake van een tekort aan beschikbare werknemers. Ook de vergrijzing op de Nederlandse arbeidsmarkt zal voor tekorten zorgen. In sectoren als de scheepvaart, de ICT en de zorg zoekt men juist hoog- of goedgeschoolde arbeidskrachten uit bijvoorbeeld Spanje, India en Zuid-Afrika. De Nederlandse regering zet daarom steeds meer in op het faciliteren van kennismigratie naar ons land. Ze ziet dit als een mogelijke oplossing voor de toekomstige schaarste op de arbeidsmarkt. Ze verliest dan echter uit het oog dat een groot deel van deze migranten slechts tijdelijk in ons land zal blijven. Het aantrekken van deze migranten zal, zonder verdere maatregelen, daardoor beperkt soelaas bieden voor het verlichten van de schaarste op de arbeidsmarkt. In de huidige crisis zullen juist degenen die gemakkelijk elders in de wereld een baan kunnen vinden, vertrekken. Dit betreft zowel hoogopgeleide autochtonen als kennismigranten. Als Nederland werkelijk kennismigranten wil aantrekken en behouden dan zal men niet alleen de binnenkomst maar ook het verblijfsdienen te vereenvoudigen en veraangemen. Te denken valt aan een versoepeling van de regels voor het overkomen van de partner van de kennismigrant of een versoepeling van de arbeidsmarktrestricties van deze partner op de Nederlandse arbeidsmarkt. Voor het behouden van de potentiële kennismigranten, de buitenlandse studenten, valt te denken aan een versoepeling van huwelijksvorming, huisvesting en toegang tot de arbeidsmarkt.

Effect van arbeidsmarktverandering en huwelijksvorming op de kans op vertrek

TABEL 1

	EU15	Nieuw EU	Ontwikkelde landen	Onderontwikkelde landen	Suriname & Antillen
Werk	-0,273***	-0,545***	-0,541***	-0,589***	0,457***
Werkloosheid	0,152***	-0,064	-0,491***	0,359***	1,298***
Huwelijk	-1,846***	-2,200***	-0,735	-1,698***	-0,464***

*** Significant op eenprocentniveau

Invloed kenmerken studenten op het effect van arbeidsmarktverandering en huwelijksvorming op de kans op vertrek

TABEL 2

	EU15	Nieuw EU	Ontwikkelde landen	Onderontwikkelde landen	Suriname & Antillen
Werk					
Vrouw	-0,110	-0,146	-0,599***	0,100	0,604***
Ouder dan 25	-0,759**	-1,212***	-1,603***	-0,956***	0,100
Werkloosheid					
Vrouw	0,208**	0,236**	0,163**	0,662***	1,503***
Ouder dan 25	-0,558***	-0,901***	-0,694***	-0,482***	0,382**
Huwelijk					
Vrouw	-1,920***	-2,569***	-1,325**	-1,712***	-0,634**

/ Significant op respectievelijk vijf en -eenprocentniveau

LITERATUUR

- Abbring, J.H. en G.J. van den Berg (2003) The non-parametric identification of treatment effects in duration models. *Econometrica*, 71(5), 1491–1517.
- Bijwaard, G.E. (2010) Immigrant Migration Dynamics Model for The Netherlands. *Journal of Population Economics*, 23(4), 1213–1247.
- Bijwaard, G.E., C. Schluter en J. Wahba (2013) The impact of labour market dynamics on the return-migration of immigrants. *Review of Economics & Statistics*, te verschijnen.
- Bijwaard, G.E. en S. van Doeselaar (2012) The impact of divorce on return-migration of family migrants. *IZA Discussion Paper*, 6852.
- Bijwaard, G.E. en Q. Wang (2013) Return migration of foreign students. *IZA Discussion Paper*, 7185.
- Elk, R. van (2012) *De economische effecten van internationalisering in het hoger onderwijs*. Den Haag: Centraal Planbureau.
- Overmars, A.G.D. en E.M.J. Hendriks-Cinque (2012) *Immigratie van internationale studenten naar Nederland*. Rijswijk: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- WODC (2012) *De Nederlandse migratiekaart*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.